

Complex de màrtir

Per què el Govern xinès ha tingut tant d'interès a demostrar que l'exdirigent del Partit Comunista, Zhao Ziyang, era un home molt poc significatiu, poc famós en vida i la mort del qual passaria sense pena ni glòria?

Als historiadors se'ls acut una resposta possible: la funció que va complir Zhao és una d'aquelles que incomoden profundament els governs xinesos. Fou un reformador valent i visionari que reclamava contínuament canvis i obertura, en un entorn polític fortament controlat. Al llarg del temps que va ser uns dels líders polítics del país, Zhao va aprofitar el poder per donar veu als sectors polítics habitualment exclosos dels cercles interns on es prenen les decisions. Va persistir en aquest intent, malgrat l'oposició frontal dels altres caps del partit, i per això el van rebutjar. Al llarg de la llarga història de la Xina sempre hi ha hagut gent així. Els historiadors consideren que, dels textos antics, podem deduir una personalització de la idea de reforma, és a dir, que la incoació d'amplis processos de canvi i d'innovació ha anat lligada sempre a un individu, o a uns pocs. Tot sovint, aquests líders que cercaven reformes eren castigats pels mateixos col·legues, fins al punt que el concepte de reforma ha menat, al si de la Xina, un procés de construcció d'una martiriologia elaborada i emocionalment poderosa.

La història recent de la Xina està farcida de casos així. Cap a final de la dinastia Qing, l'última del llarg cicle imperial xinès, va haver-hi un dramàtic exemple del fenomen que expliquem. Era l'any 1898, i el país encara es ressentia de la derrota recent contra el Japó, i de la pèrdua de Taiwan, un dels botins de la guerra. L'estructura política xinesa semblava congelada, incapaç d'adaptar-se a les noves forces militars i comercials del món. Persuadit de la necessitat de canvis, el mateix emperador va encetar una mena d'obertura, tot convidant a la cort un grup d'intel·lectuals independents. Ràpidament, aquesta gent van introduir plans de desenvolupament de l'economia, un sistema fiscal, una reforma educativa i incentius per a la indústria. Van fer augmentar la productivitat de l'agricultura,

van fomentar la premsa i van encetar les discussions sobre un possible govern constitucional amb participació popular en la presa de decisions. Abans de final d'any, els opositors conservadors van fer pinya al voltant de l'emperador, que va quedar reclòs en una mena d'arrest domiciliari a palau, i sis dels reformadors més destacats van ser detinguts i executats sumàriament. Els que van poder fugir a temps, van volar cap a Japó i van viure a l'exili. El moviment reformador del 1898 va quedar associat per sempre als noms d'aquests sis màrtirs.

Els anys previs a la caiguda de la dinastia, l'any 1912, va haver-hi altres personatges que van demostrar gestos paral·lels, o que es van plantejar reptes semblants per a les institucions centrals, malgrat que sabien els riscos que corrien. Un d'aquests polítics de la nova fornada, que havien agafat protagonisme arran de les primeres eleccions republicanes de la Xina, l'any 1912, va fer ús de les influències que tenia a l'abast per reptar les tendències militaristes i centralitzadores del president interí. El van abatre a trets en una estació de trens de Xangai quan anava a prendre possessió d'un dels llocs importants del nou Parlament.

En plena consolidació del poder de Xiang Kai-shek al Partit Nacionalista, durant la dècada del 1920, un dels seus col·laboradors més propers intentà augmentar la participació dels membres més esquerrans, i donar al Govern una orientació més popular. També el van matar quan es dirigia a un míting. L'any 1946, just després de la Segona Guerra Mundial, el conegut poeta Wen Yiduo es queixà públicament del que considerava una coerció del Govern contra els liberals que intentaven l'obertura del Partit Nacionalista, un objectiu en què coincidien amb l'emissari personal del president nord-americà Harry Truman a la Xina, el general George Marshall. Li van disparar fins a la mort, just després de pronunciar un discurs apassionat en què reptava el Govern perquè prenguera alguna mesura en contra seu. La llista podria allargar-se si hi incloem molts personatges de la República Popular: els que creien que podien fer servir la campanya governamen-

tal de les Cent Flors (1956-57) per donar un sentit humanitari i d'obertura al Partit Comunista; els que desitjaven que la campanya del Gran Pas Endavant del 1958-60 i la fam que la va seguir provocara un retorn de la terra a mans privades que donaria una empenta a l'economia rural; tots els que, com el general i ministre de Defensa Peng Dehuai, reclamaven en privat a Mao Zedong que obrira els finestrons que havien enfosquit l'economia d'ençà del Gran Pas, i que escoltara les veus dels que patien.

L'any 1976, després del discurs d'homenatge al primer ministre Zhou Enlai, que acabava de morir, quan milers d'habitants de Pequín es van manifestar a la plaça de Tiananmen, Deng Xiaoping va reclamar canvis, però l'expulsaren del partit per segona vegada. L'any 1987, Hu Yaobang, un dels deixebles de Deng, va caure en desgràcia perquè van considerar que era massa tou amb l'incipient moviment per la democràcia xinesa. Hu fou substituït per Zhao Ziyang, que també va caure quan intentà persuadir el Govern perquè donara una resposta favorable a algunes idees proclius a la major participació política del poble, una mesura que els ciutadans i els estudiants de la plaça de Tiananmen reclamaven amb totes les forces. El món recorda molt bé Zhao, perquè plorava mentre la policia carregava contra la gent. A diferència dels reformadors anteriors, Zhao va poder viure els 15 anys que li quedaven de vida en arrest domiciliari, a Pequín. Però les mesures d'obertura política que preconitzava no es van posar en pràctica. Sí que van posar en marxa els plans d'activació dels mercats, que ell mateix havia formulat, uns anys abans, a les províncies de Guangdong i Sixuang, la base política del boom econòmic xinès de final del segle XX. Per despit, el Govern xinès va rebutjar donar a Zhao el funeral amb la formalitat que es mereixia, i reconèixer-li els mèrits que havia tingut.

Jonathan Spence és professor d'història moderna xinesa a Yale. Ha escrit, darrerament, 'Treason by the book' © The New York Times – EL TEMPS Traducció: Maite Insa